

Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 черв. 2021 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2021. С. 98-100.

3. Кислий А. М. Теоретичні та організаційно-тактичні засади сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності (за матеріалами МВС України) : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.09. Київ, 2011. 28 с.

4. Давидюк В. М. Концептуальні засади діяльності оперативно-розшукових сил Національної поліції у протидії злочинності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2020. 40 с.

5. Отрудько В. І. Сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції під час протидії злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 20 с.

6. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблема теорії та практики : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 428 с.

Вільхова Є.М.,

здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Карповський С.В.,

викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вченими розроблено безліч концепцій та теорій походження держави: психологічна, насильницька, природно-правова концепції, патріархальна і патримоніальна теорії [1, с.31]. У кожній обгрунтована необхідність створення і підтримання функціонування держави. Обов'язковими ознаками держави є наявність території, народу, суверенітету, системи органів та інших організацій створених державою, можливість розробляти державою загальнообов'язкові правила.

Основним Законом в Україні визнається Конституція України, у якій закріплено на законодавчому рівні основоположні права і свободи людини, права громадянина, а також інші регулюючі норми, що забезпечують на території держави демократичний режим, суспільний лад і порядок. Умови життя, поведінка, рівень комфорту і задоволення потреб кожної людини тісно пов'язаний із державою, її правовим режимом та дією встановлених

загальнообов'язкових правил, гарантій та поновлення прав і свобод людини, у випадку їх порушення. Як саме?

У кожної людини від народження існують природнозумовлені потреби. Для кращого розуміння суті, змісту та розмежування таких потреб розглянемо Піраміду потреб Маслоу: всі потреби поділено на 5 рівнів, що класифікуються за можливістю їх задоволення і реалізації [2, с.105]. Так на першому рівні знаходяться базові потреби (фізіологічні): дихання, їжа, сон, вода та інше. Задоволення цих потреб забезпечує існування індивіда як організму, оскільки від цього залежать фізіологічні процеси в самому організмі людини. На другому рівні знаходяться потреби у безпеці: безпека тіла, майна, здоров'я, комфорт тощо. Цей рівень потреб є наступним після фізіологічних, оскільки першочергово організм повинен жити, а вже після дбати для подальшого підтримання життєдіяльності про безпеку, є можливість відчувати потребу і у комфорті. На третьому рівні знаходяться соціальні потреби у дружбі, коханні, приналежності, родині. Вищий рівень потреб відповідає за повагу: самооцінка, впевненість, повагу до інших. Останнім є рівень, що має найбільш інтелектуальний характер – потреба у самоактуалізації: етика, розв'язання задач, творчість та інше. Тобто, потреби людини поступово зростають в залежності від задоволення попереднього рівня. Наприклад, потреба у самоактуалізації та можливість забезпечення такої потреби з'являється лише за умови, що задоволені фізіологічні потреби й ті, що знаходяться між ними. Без сну та достатньої кількості їжі, без відчуття безпеки і поваги, без спілкування і комфорту – людина не може належним чином реалізувати потребу у визнанні, займатися творчістю та сприймати нормально факти, займатися іншою високоінтелектуальною діяльністю, оскільки організм дбатиме першочергово про збереження життя, бо це найголовніше.

Державу, у випадку природнозумовлених потреб людини, можливо розглядати як інструмент створення умов для їх задоволення. Від правового режиму держави, гуманності правил і покарань – залежить рівень життя суспільства і кожного індивіда окремо. Розглядаючи законодавство України, варто відзначити, що Основний Закон держави дбає про забезпечення всіх рівнів потреб людини – від фізіологічних (життя – ст. 27 Конституції України), безпеки (ст. 28, 29 Конституції України) до високоінтелектуальних (ст. 23, 35 Конституції України) [3] та інші. За порушення зазначених норм у державі передбачена адміністративна, кримінальна, цивільно-правова відповідальність.

Отже, з'ясували, що держава, рівень її демократії, правовий режим, цивілізованість і гуманність – значно впливають на життя кожного індивіда, оскільки від ефективності її функціонування залежить життя і розвиток суспільства. Для ефективного функціонування, охорони прав і свобод свого населення, можливості реалізації всіх рівнів потреб осіб, підтримання ладу і порядку, виконання завдань, держава повинна перебувати також у безпеці.

Поняття державної безпеки охоплює визначення “національна безпека України” у п.9 с. 1 Закону України “Про національну безпеку України”. У Законі зазначено, що захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу, територіальної цілісності та інших національних інтересів України від потенційних і реальних загроз – є національною безпекою України [4]. За посягання на національну безпеку України, завдання шкоди національним інтересам, чинним законодавством передбачена кримінальна відповідальність, оскільки такі протиправні діяння мають значно шкідливий і суспільно небезпечний характер. Шкода державній безпеці впливає на всіх мешканців її території, порушуючи права і свободи кожної людини окремо, сприяє підвищенню рівня негативної криміногенної ситуації, перешкоджає повноцінному розвитку і функціонуванню країни, створює нові детермінуючі чинники та викликає інші негативні наслідки.

З початком повномасштабного вторгнення в Україну 24.02.2022 країною агресором, введенням воєнного стану на території України, з’явилася необхідність доповнення чинного законодавства з метою його удосконалення. Новелою у Кримінальному кодексі України стала стаття 111-1 “Колабораційна діяльність” [5], яка розташована саме в розділі кримінальних правопорушень проти національної безпеки – Розділ І Особливої частини ККУ “Злочини проти основ національної безпеки України”. З її появою у зазначеному розділі, серед злочинів з’явилися і кримінальні проступки, що свідчить про розширення кола суб’єктів та видів можливих покарань до обвинувачених. Збільшився і перелік діянь, за які суб’єкти кримінального правопорушення понесуть відповідне покарання. Однак, як виявилось, суттєвою проблемою навіть після появи ст. 111-1 ККУ, залишається своєчасне виявлення кримінальних правопорушень. Для виявлення на стадії готування, замаху або закінченого кримінально-протиправного діяння замало застосування слідчих пошукових дій, більш вагомий результат у кримінальному провадженні отримується саме від проведення попередніх (першочергових) пошуків інформації шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності. Особливістю колабораційної діяльності, відповідно до Кримінального кодексу України, є необхідність тривалого спостереження за особами, щодо протиправної діяльності яких надійшла інформація, проведення комплексного пошукового заходу та профілактично-пошукового. Тому що, санкція частини першої статті 111-1 ККУ передбачена саме за публічне заперечення здійснення збройної агресії проти України (громадянином України), публічні заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора, до співпраці з окупаційною адміністрацією держави-агресора та інші дії. Зазначене діяння, як показує судова практика, здійснюються у місцях значного скупчення людей (громадських місцях) або ж через публікації у соціальних мережах. Враховуючи зазначене, робимо висновок, що оперативним співробітникам правоохоронних органів варто

приділити увагу діям осіб, щодо яких надійшла інформація про готування або вчинення ними колабораційної діяльності, однак відсутні факти такого кримінально-протиправного діяння. Під час перевірки та пошуку інформації необхідно провести наступні заходи: індивідуальний пошук, розвідувальне опитування, оперативна установка, залучення агентури, аудіо-відеоконтроль особи і місця, візуальне спостереження за особою, зняття інформації з каналів зв'язку [6, с. 43], інші оперативно-розшукові заходи, необхідність проведення яких виникає в конкретній ситуації, з метою виявлення і перевірки реальних фактів вчинення кримінального правопорушення (злочину чи проступку за ст. 111-1 ККУ).

У наступних частинах статті 111-1 ККУ міститься перелік інших, більш тяжких, діянь, що також потребують проведення оперативно-розшукових і оперативно-пошукових заходів, оскільки їх вчинення починається значно раніше до моменту виявлення і такі суб'єкти, як правило, мають безліч зв'язків з іншими особами, що вчиняють кримінальні правопорушення проти національної безпеки України. Своєчасне виявлення і попередження колабораційної діяльності, під час дії воєнного стану і здійснення збройної агресії проти України, має гостру актуальність, як ніколи раніше. Від ефективності роботи працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів залежить стан безпеки держави, рівень латентності кримінальних правопорушень проти національної безпеки України і ефективність захисту від збройної агресії в цілому.

Отже, на основі проведеного дослідження особливостей оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану, а також місця ОРД у попередження кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України – колабораційної діяльності, робимо висновок, що ефективність проведення оперативно-розшукових і оперативно-пошукових заходів значно впливає на рівень захищеності держави, латентності колабораційної діяльності та функціонування країни. Саме своєчасне виявлення вчинення колабораційної діяльності та готування до вчинення зазначеного діяння шляхом проведення індивідуального пошуку, розвідувального опитування, оперативної установки, залучення агентури, здійснення візуального спостереження за особою, зняття інформації з каналів зв'язку, оперативно-профілактичних заходів, впливає на ефективність опору країні-агресору, суспільний лад і порядок у державі, рівень демократії та гуманності, законодавство та розвиток. Тобто, за допомогою ОРД перевіряють інформацію щодо колаборантів, виявляють найбільше доказів причетності осіб до кримінальних правопорушень проти національної безпеки, що у період дії воєнного стану є вкрай важливим напрямком діяльності правоохоронних органів. Основою попередження і запобігання вчинення колабораційної діяльності – є проведення здійснення оперативно-розшукової діяльності, у тому числі оперативно-профілактичних заходів, що охоплюють збір і обробку значної кількості інформації з усіх відкритих

джерел. Момент надходження інформації щодо колаборантів через оперативні контакти або в інший спосіб – можливо вважати пізнім етапом реагування, оскільки при проведенні пошукових (ініціативних) заходів можливо встановити наміри та суб'єктів кримінального правопорушення значно раніше.

1. Теорія держави і права/ за ред. Ю.А. Ведернікова. Дніпро: ДДУВС, Ліра ЛТД, 2016. 480 с.
2. Клейн П. Психологія 101. Факти, теорія, статистика, тести й таке інше: Харків: Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. 240 с.
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 09.08.2022).
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018р. № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 09.08.2022).
5. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.08.2022).
6. Шинкаренко І.Р., Шинкаренко І.О., Кириченко О.В. Правові та організаційні основи здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій підрозділами кримінальної поліції: навч. посіб./ за ред. Шинкаренко І.Р. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2016. 224 с.

Воліков Т.А.,
кандидат юридичних наук,
докторант Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНИХ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

На початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти власності можуть виникати різноманітні слідчі ситуації. Зокрема, у багатьох випадках правопорушник може бути встановлений та затриманий на момент реєстрації повідомлення про вчинене протиправне діяння в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Зважаючи на це, невідкладно після цього потрібно пред'явити підозру та провести допит підозрюваного для забезпечення максимального ефекту раптовості.

Цілком можна погодитися з Г. В. Щербаковою, яка акцентує увагу на тому, що однією зі слідчих (розшукових) дій, яка дозволяє отримати початкову інформацію про обставини розбійного нападу, вчиненого з метою заволодіння приватним майном громадян, є допит підозрюваного [5, с. 98].